

מבט על, גיליון 962, 8 באוגוסט 2017

ניסויי הטילים הבליסטיים הבין-יבשתיים (ICBM) של צפון קוריאה: אין הפתעות, אין

תשובות טובות

אמילי לנדאו

הניסויים הגרעיניים שערכה לאחרונה צפון קוריאה העלו חששות בארצות הברית, אך לא היו בגדר הפתעה ביחס למדינת הגרעין, שמתעלמת באופן עקבי מהתחייבויותיה הבינלאומיות. לסוגיה הצפון-קוריאנית יש קשר לטהראן: בהתחשב בכך ששאיפותיה הגרעיניות של איראן נותרו כשהיו, למרות הסכם הגרעין, חובה לבחון כל העת את ההשלכות הישירות של פעולותיה של צפון קוריאה על תכנית הגרעין של איראן. ההשלכות העקיפות ביחס לגרעין האיראני מעוררות את השאלה בדבר הכדאיות של הסתמכות על משא ומתן בניסיון לעצור מדינה שנחושה להגיע לגרעין - כשברקע מהדהד המשא ומתן הכושל עם פיונגיאנג.

במהלך החודש האחרון -- ב-4 וב-28 ביולי, 2017 -- ביצעה צפון קוריאה שני ניסויים בטילים בליסטיים בין-יבשתיים (ICBM) מדגם הוואסונג-14. הניסויים המחישו באופן דרמטי כי צפון קוריאה הגיעה לשלב האחרון בתכנית הגרעין שלה, קרי היכולת לשגר טיל בליסטי בין-יבשתי שיוכל להגיע לשטחה של ארצות הברית. הניסויים אמנם העלו באופן משמעותי את מפלס החרדה בארצות הברית, אך הם לא הגיעו בהפתעה. ישנם הרואים את ניסויי הטילים האחרונים כקריאת השכמה אשר ליכולותיה של צפון קוריאה, אבל האמת היא שמדובר במדינה גרעינית זה זמן רב, והעוקבים אחר המצב מקרוב ידעו כי היא מתקדמת בעקביות לעבר מטרותיה, קרי, היכולת לאיים על ארצות הברית באמצעות טילים בליסטיים בין-יבשתיים בעלי ראש נפץ גרעיני. הניסוי נראה תחילה כמוצלח, אולם ייתכן כי נתקל בבעיות – היו פרסומים שלפיהם ראש הקרב "התנפץ לרסיסים" עם חזרת הטיל מן אטמוספירה לכדור הארץ, וייתכן כי יידרשו לצפון קוריאה שישה חודשים נוספים כדי להתגבר על הבעיה. אם הדיווחים נכונים, הרי ייתכן כי עדיין אין ביכולתה להגיע לקליפורניה עם טיל בליסטי בין-יבשתי, המצויד בראש נפץ גרעיני. אולם זו רק שאלה של זמן.

בתגובה לניסוי שנערך ב-28 ביולי שלחה ארצות הברית שני מפציצי B-1B לטיסה מעל דרום קוריאה, לצד מטוסי קרב של דרום קוריאה ויפן. אולם מעבר למפגן כוח זה, ארצות הברית לא הוכיחה כי יש לה כיוון פעולה ברור בהתמודדות עם האיום. הצהרותיו של מזכיר המדינה רקס טילרסון נעו על פני הקשת כולה, מקריאה לפעולה גלובלית (global action) -- תוך שהוא מאשים את רוסיה וסין בכך שאפשרו את שיגור הטיל -- ועד להצעות למשא ומתן, אם צפון קוריאה תסכים להתפרק מיכולותיה הגרעיניות. טילרסון הבהיר גם כי ארצות הברית אינה שואפת להביא להחלפת המשטר בצפון קוריאה. חרף איום במכה מקדימה נגדה בכמה הזדמנויות, אין זה סביר

כי פניו של ממשל טראמפ לתקיפה; סביר יותר כי הוא מנסה לחזק את יכולת ההרתעה של ארצות הברית נגד מתקפה צפון קוריאנית. כן מנסה טראמפ להרתיע את צפון קוריאה מהתקדמות נוספת בתכניתה, ואף על פי שהממשל לא הצליח לבלום את צפון קוריאה בתחום הטילים, ייתכן כי רשם מידה מסוימת של הצלחה בהרתעתה מפני ביצוע ניסוי גרעיני נוסף, אשר נראה היה כי היא מתכוננת לקראתו לפני מספר חודשים. אולם, הצלחות בתחום ההרתעה הן הישג קשה להוכחה, ויתכן כי החלטה צפון קוריאנית להימנע מניסוי גרעיני שישי נבעה משיקולים אחרים.

אף כי אין בנמצא תשובות טובות לאיום הגרעיני הגובר מצדה של צפון קוריאה, תהיה זו טעות לראות בניסויי הטילים האחרונים תגובה לגישה הקשוחה יותר של ממשל טראמפ. צפון קוריאה מתקדמת בתחום הגרעין זה עשרות שנים. למעשה, ההתקדמות הגדולה ביותר התרחשה בתקופת ממשל אובמה, כאשר ארצות הברית נקטה במשך שמונה שנים מדיניות של "סבלנות אסטרטגית". במהלך השנים הללו ביצעה צפון קוריאה ארבעה ניסויים גרעיניים נוספים, אשר שניים מהם התקיימו בסמיכות זמנים במהלך שנת 2016 (ינואר וספטמבר), וסימנו אף הם את התגברות קצב הפיתוח הגרעיני. בשנים אלה הייתה צפון קוריאה מעורבת גם בניסויים בטילים בליסטיים.

בכל הנוגע לדיפלומטיה, הרי שכיום כמעט ולא מוצעים על ידי מומחים ופרשנים, או על ידי הממשל האמריקני, רעיונות אשר לא נוסו בעבר, וכשלו. על סמך עשרים וחמש שנים של ניסיונות דיפלומטיים, ניתן לומר כי כמעט לא קיים סיכוי להגיע לעסקה שבמסגרתה צפון קוריאה תסיג לאחר את תכניתה הגרעינית או תתפרק מיכולותיה. גם למקלות וגם לגזרים לא הייתה השפעה ארוכת טווח, ואם צפון קוריאה לא הסכימה להסיג לאחר את יכולתה הגרעינית בשלבים המוקדמים, אין סיבה להאמין כי תסכים לכך כעת, משהשיגה סופסוף את מטרתה ולאחר ששילמה על כך מחיר כבד ביותר בסנקציות ובבידוד בינלאומי. בימים האחרונים הטילה מועצת הביטחון של האו"ם סנקציות מחמירות על צפון קוריאה, אולם על סמך הדפוס שהתקבע במהלך 15 השנים האחרונות, לא סביר כי יהיה בהן כדי לשנות את המצב.

סין ממלאת לעתים קרובות תפקיד מפתח בדיונים בשאלה כיצד להתמודד עם צפון קוריאה, כאשר רבים רואים בה את "מפתח הקסם". כלומר, לו רק ניתן היה לשכנע את סין לנתק את צינור החמצן הכלכלי של צפון קוריאה, ניתן היה להביא את פיונגיאנג למצב שלא נותרה לה ברירה אלא לוותר על יכולותיה הגרעיניות. בדיוק כשם שידוע כי סין משמשת כצינור החיים הכלכלי של צפון קוריאה, ברור גם כי אין לסינים כל כוונה לנתקו וכך לגרום לקריסתה של צפון קוריאה -- וליצור שטף מסיבי של פליטים לתוך סין ואף אפשרות להצבת כוחות אמריקניים על גבולה של סין. הנשיא טראמפ מצדו מציץ על אודות מורת רוחו מסין, שאותה ניסה לשכנע לעשות יותר כדי לרסן את צפון קוריאה. תשובתה של סין היא כי הביקורת אינה מוצדקת וכי היא מנסה לסייע למאמצים הבינלאומיים לפירוז חצי האי הקוריאני מנשק גרעיני.

יש מומחים הטוענים כי ארצות הברית חייבת להציע לסין יותר כדי שזו תנקוט את הצעד הקיצוני של ניתוקה של צפון קוריאה, כגון הסגת מערכת THAAD להגנה מפני טילים בליסטיים, ההולכת ומוקמת בדרום קוריאה. סין מתנגדת בתקיפות ל-THAAD - מערכת אשר לדעתה מערערת את ההרתעה הגרעינית שלה עקב העובדה כי המכ"ם שלה מכסה חלקית את סין. אולם, צעד זה לא יתקבל בעין יפה על ידי דרום קוריאה, נוכח התגברות האיום הישיר והמסוכן עליה מצד צפון

קוריאאה. לאחרונה אותת מנהיגה החדש של דרום קוריאאה, אשר פקפק במערכת ההגנה מפני טילים, כי כעת הוא תומך בה.

נסיגה של ארצות הברית מ-THAAD תיראה כעת כנסיגה ממחויבותה ארוכת השנים של ארצות הברית לביטחונה של דרום קוריאאה. ואכן, החשש העיקרי, הן בדרום קוריאאה והן ביפן, בעקבות ניסויי הטילים הבליסטיים הבין-יבשתיים, הוא כי מחויבותה של ארצות הברית לביטחון נחלשה, משיש ביכולתה של צפון קוריאאה לאיים על ארצות הברית גופא. אם מחיר ההגנה על מדינות אלה מפני מתקפה יהיה מכה גרעינית על לוס אנג'לס, החשש הוא כי ייתכן שארצות הברית תירתע מלנקוט פעולה נגד צפון קוריאאה. בשיחת טלפון עם ראש ממשלת יפן שינזו אבה אישר טראמפ מחדש את מחויבותה הבלתי מעורערת של אמריקה לביטחונה, אולם ימים יגידו האם יפן תסתפק בכך. אבה דורש גם כי רוסיה וסין יגבירו את הלחץ על צפון קוריאאה.

רבים שואלים כעת את שאלת ה"למה" בנוגע לצפון קוריאאה: מדוע משטרו של קים ג'ונג-און להוט כל כך להשיג נשק גרעיני. אנו יכולים לנסות ולאמוד את המוטיבציה של צפון קוריאאה להפוך למדינה גרעינית -- הנובעת קרוב לוודאי מעירוב של גורמים הקשורים לשרידותו של המשטר וליוקרה -- אולם אין לבלבל בין הבנת המוטיבציה של המדינה להתגרען, לבין הענקת לגיטימציה לשאיפתה להשיג נשק גרעיני. צפון קוריאאה היא מדינה גרעינית מסוכנת אשר הפרה את מחויבותה על פי האמנה למניעת תפוצת נשק גרעיני (ממנה פרשה ב-2003), כמו גם הסכמים אחרים שהושגו עם המעצמות לאורך השנים. צפון קוריאאה נוקטת דרך קבע רטוריקה תוקפנית ביותר כלפי ארצות הברית ושכנותיה באזור; היא מתרברבת ביכולתה הגרעינית ומאיימת לעשות בה שימוש. יתרה מזאת, צפון קוריאאה נוטה לחלוק ידע, רכיבים, וטכנולוגיות בתחום הנשק הבלתי קונבנציונאלי עם כל המרבה במחיר. מכיוון שהמוטיבציה של איראן להתקדם בתחום הגרעיני לא שככה על אף ההסכם שהושג בינה לבין המעצמות (JCPOA), הרי שיש לבחון ללא הרף את ההשלכות הישירות של פעילותה זו של צפון קוריאאה על תכנית הגרעין של איראן.

ההשלכות העקיפות של כישלון להתמודד עם צפון קוריאאה באמצעות דיפלומטיה על ההתמודדות עם שאיפות הגרעין של איראן נוגעות ליכולת להסתמך על משא ומתן כאסטרטגיה לבלימת מדינה הנחושה לפתח נשק גרעיני: כאשר חושבים כיצד להתמודד עם איראן, יש להביא בחשבון את כישלון המשא ומתן עם צפון קוריאאה. קיימים הבדלים רבים בין שתי המדינות הללו, אולם המשותף להן הוא נחישות ומוטיבציה בלתי פוסקת להשיג מעמד גרעיני. השחקנים החזקים בזירה הבינלאומית אינם יכולים להרשות לעצמם להיות שאננים בכל הנוגע לעסקה המושגת באמצעות משא ומתן (JCPOA), כאשר זו אינה מסמנת פניית-פרסה אסטרטגית בתחום הגרעיני. אם ההסכם עם איראן אכן השיג עיכוב בתוכניתה הגרעינית, האתגר הוא להשתמש בזמן הזה על מנת להפוך מגמות שליליות ולהתכונן טוב יותר לעתיד. אין מקום לנוח על זרי הדפנה ולחגוג הסכם אשר לא הצליח לבלום את התקדמותה של איראן בתחום הגרעין, ואף עלול להפוך את המטרה הזו לחמקמקה עוד יותר בעוד שמונה עד תשע שנים.